

MURROKSESSA

▶ FARIS ALSUHAIL

KUVA: HELSINGIN KAUPUNKI

Nuorten alueellisten terveyserojen tutkiminen on vaikeaa, mutta mahdollisuudet siihen ovat hyvät.

Terveyserojen tutkimiseen tarvitaan tarkempaa dataa

Harrastaako itähelsinkiläinen nuori vähemmän liikuntaa kuin etelähelsinkiläinen? Onko koulunkäynti suosittumpaa kaakkoisessa Helsingissä kuin lännessä? Näihin ja muihin nuorisoa koskeviin alueellisiin ilmiöihin on olemassa eri käsityksiä, joita pohjataan aiempiin tutkimustietoihin ja stereotyyppioihin.

Tehtäväni oli tutkia nuorten alueellisia terveyden ja hyvinvoinnin eroja Helsingissä ja arvioida lähtöaineistoni soveltuvuutta erojen tutkimiseen.

ALUEELLINEN ERIYTYMINEN ON TODETTU ILMIO

Pääkaupunkiseudun koulujen väliset erot ovat suurempia kuin muualla maassa. Seudun asuinalueet ovat lisäksi selvästi eriytyneitä muun muassa perheiden sosioekonomisen aseman suhteen. Alueellisen eriytymisen on todettu heijastuvan peruskoulujen oppimistuloksiin, sillä asuinalueiden eriytyminen vaikuttaa

koulujen maineeseen sekä perheiden muuttopäätöksiin, mikä vaikuttaa koulujen oppilaspohjan valikoitumiseen. Tällaisten alueellisten erojen voi odottaa vaikuttavan sairastavuuden lisäksi myös koettuun terveyteen ja hyvinvointiin.

Nuorison kokeman terveyden ja hyvinvoinnin mahdollinen aluesidonnaisuus on vähän tutkittu alue ja kiinnostava lisä muuhun alueelliseen terveystietoon.

KOULUTERVEYSKYSELYSTÄ SAA KATTAVASTI TIETOA SUOMEN NUORISTA

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos kerää kouluterveyskyselyn avulla nuorten koettua terveyttä ja hyvinvointia koskevaa tietoa. Kouluterveyskysely on ollut käytössä vuodesta 1996 lähtien. Kyselyn tulokset auttavat nuorten hyväksi tehtävää työtä perusasteen ja toisen asteen oppilaitoksissa sekä kunnissa.

Osa kouluterveyskyselyn avulla kerätystä kokemustiedosta on kuntatasolla

saatavilla veloituksetta tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanetistä. Aineistoa voi selailla myös Paikkatietoikkunan karttaikkunassa. Perusasteen oppilaista 84 prosenttia ja lukiolaisistakin 77 prosenttia vastaa kyselyyn, joten tiedon potentiaali on valtava. Tällaisen tietoaitan hyödyntäminen kiinnostaa hyvinvointitutkimusta tekeviä tahoja.

KARKEA SIJAITITARKKUUS AJAA KOMPROMISSEIHIN

Vastausten sijaintitarkkuus oli tutkimuskatsauksessa vahvasti esillä. Sijaintitarkkuudella tarkoitan sitä osoitetta, jonka avulla kunkin oppilaan vastaukset voi kiinnittää johonkin päin Helsinkiä. Kouluterveyskyselyssä ei kysytä vastaajan osoitetietoja, joten tarkimmillaan tiedetään vain oppilaitosten sijainnit. Koulujen välisten erojen tutkimiseen tämä sopii, mutta alueellisten terveyserojen etsiminen muuttuu ongelmalliseksi.

Alueellisten terveyserojen tarkastelu

MURROKSESSA-PALSTA
KÄSITTELEEE ASIOITA JA
ILMIÖITÄ, JOTKA MUUTTAVAT
PAIKKATIETOALAA JA TOTUT-
TUJA TOIMINTAMALLEJA.

HALUATKO PUHEENVUORON?
OTA YHTEYTTÄ TOIMITUKSEEN,
POSITIO@MAANMITTAUS-
LAITOS.FI

oppilaitosten perusteella ei vastaajien koulumatkojen vuoksi kuvasta tarkkaan Helsingin eri alueita. Ilmiö korostuu varsinkin toisen asteen oppilaiden kohdalla, joilla koulumatkat ovat monesti pidempiä. Toisen asteen oppilaat rajattiin edellä kuvattujen syiden takia katsauksen ulkopuolelle.

Alueiden välisiä eroja voidaan tarkastella liittämällä koulujen vastaukset johonkin Helsingin käyttämistä aluejaoista. Menetelmää voidaan soveltaa myös siten, että kouluista tulee tunnistamattomia. Tämä on tärkeää, sillä osa kysymyksistä on sensitiivisiä, eikä kouluja ole tarkoitus leimata. Helsingissä on käytössä useita aluejakoja, joihin kuuluvien alueiden määrä vaihtelee alle kymmenestä satoihin. Sopivan aluejaon valintaan vaikuttaa kouluverkon rakenne ja koulumatkojen pituus.

Helsingissä suurpiireihin yhdistetyt vastaukset tarjoavat parhaan vaihtoehdon anonymisoida koulut. Kuhunkin piiriin summataan vastauksia useasta kouluista. Lisäksi suurpiirit ovat pinta-alaltaan niin suuria, että mahdollisten pitkien koulumatkojen tuottama aineiston vinouma jää pienemmäksi. Östersundomin suurpiiri jätettiin pois, koska alueella sijaitsi vain yksi perusasteen koulu.

KOETTU TERVEYS JA HYVINVOINTI OVAT HARVOIN ALUESIDONNAISTA

Valitun suurpiiriin perusteella paljastui, että alueelliset erot nuorten terveydessä ja hyvinvoinnissa ovat pieniä. Kysymykseen liikunnan harrastamisesta ei ole selkeää vastausta: itäisen ja eteläisen suurpiirin nuoret harrastavat käytännössä yhtä paljon liikuntaa. Kaakkoisen ja läntisen suurpiirin oppilaista suurin osa pitää koulusta joko hyvin paljon tai melko paljon. Suurpiirien välinen ero koulunkäynnistä pitävien oppilaiden kohdalla on muutaman prosenttiyksikön kaakon eduksi – sikäli kun sitä eduksi voi sanoa.

Sukupuolten väliset erot vastauksissa sen sijaan ovat selkeämpiä. Helsingissä

esimerkiksi tytöistä 15 prosenttia ilmoitti kokeneensa ahdistuneisuutta, kun pojilla osuus oli 6 prosenttia. Neljännes tytöistä ja pojistakin yli kymmenes kertoi hakenneensa apua masentuneisuuteen ammattiauttajalta.

OPPILAIEN OSOITTEET OVAT AVAIN PAREMPAAN TIETOO

Kouluterveyskyselyn käytettävyyttä alueellisten erojen tarkasteluun paranevat, kun sen vastausten sijaintitarkkuutta nostetaan. On siis kysyttävä oppilaan osoitetta tai ainakin postinumeroa. Näin eliminoidaan koulumatkoista johtuvat aineiston vinoumat. Samalla myös kyselyn kohde-ryhmänä olevat toisen asteen opiskelijat voidaan huomioida helpommin. Oppilaiden anonymisointi on helppo toteuttaa esimerkiksi yhdistämällä vastaukset osoitetietojen avulla sopiviin alueyksiköihin, kuten postinumero-alueisiin.

Jos oppilaan osoitetieto on tiedossa katuosoitteen tarkkuudella, saadaan aineistosta muodostettua pistemäinen karttataso. Tämä olisi tutkijan näkökulmasta kaikkein kiinnostavinta. Pistemäinen taso mahdollistaa tietojen yhdistämisen sijainnin perusteella monipuolisesti erilaisiin alueyksiköihin ja laajemmat mahdollisuudet paikkatietoanalyysien käyttöön. Aiempaan nähden suurimpia etuja olisi päästä näkemään, minkälaisia ilmiöiden jakautumisia tai kasaumia aineistosta syntyy ilman kaupungin aluejakoja. Tästä näkökulmasta tietojen vertailu esimerkiksi Tilastokeskuksen Ruututietokannassa käytettyihin 250 × 250 metrin ruutuihin olisi kiinnostava kokeilu.

Nuorten harrastuksiin liittyen uusia näkökulmia tuo esimerkiksi liikuntapalvelujen saavutettavuuden ja nuorten liikuntatottumusten yhteyden tutkiminen. Helsingin yliopiston Geotieteiden ja maantieteen laitoksen MetropAccess-hankkeessa on tuotettu pääkaupunkiseudun matka-aikamatriisi, joka yhdessä

pistemäisen kouluterveyskyselyaineiston kanssa tuottaisi mielenkiintoista uutta tietoa aiheesta.

Jos kouluterveyskyselyn sijaintitarkkuus paranee, on koko opintokaaren kattavaa paikkatietolementtejä sisältävää tutkimusta mahdollista tehdä. Olisi kiinnostavaa nähdä koetun terveyden ja hyvinvoinnin mahdolliset muutokset siirryttäessä perusasteelta lukioon tai ammattikouluun ja näiltä asteilta korkeakouluun eri aloille.

Kouluterveyskysely on säännöllisesti toteutettava, kohderyhmänsä tavoittava ja sisällöltään kattava. Se kannattaa hyödyntää loppuun asti. Nykyään sähköisesti tehtävän kyselyn myötä on hyvä pohtia myös karttakyselyn mahdollisuuksia kyselyn osana. Parantamalla vastaajien sijaintitarkkuutta paranevat samalla aineiston sovellusmahdollisuudet. Maksullisten aineistojen lisäksi avoimet tietoaaineistot tarjoavat ilmaista ja laadukasta polttoainetta, jota parannellun kyselyaineiston tutkimiseen voisi käyttää. Monipuolisella käytöllä aineisto saa uutta arvoa, joka palvelee aineiston tuottajaa, tutkijoita, päätöksentekijöitä ja myös kansalaisia. ◀

► Teksti pohjautuu toukokuussa 2015 julkaistun tutkimuskatsaukseen. Alsu hail, F. (2015). Nuorten terveys- ja hyvinvointierot Helsingin suurpiirien välillä – Kouluterveyskyselyn tarkastelu paikkatietomenetelmin. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuskatsauksia 2015:3. Katsaus on luettavissa verkossa: http://www.hel.fi/www/tieke/fi/tilastot_tutkimukset_tietoaaineistot/tutkimusjulkaisut/tutkimuskatsauksia_sarja

KIRJOITTAJA TEKEE SOVELTAVAA KAUPUNKITUTKIMUSTA HELSINGIN KAUPUNGIN TIETOKESKUKSELLA. ERITYISESTI PAIKKATIETOMENETELMIEN JA -AINEISTOJEN HYÖDYNTÄMINEN ERI TUTKIMUSTEEMOIHIN KUULUVAT HÄNEN TOIMENKUVAANSA. SÄHKÖPOSTI: FARIS.ALSUHAIL@HEL.FI.

Tarkempi sijaintitieto auttaa löytämään alueelliset erot.